

1494
L. OTSA

ÜHE IDEALISTI
PÄEVIK

LEIDA OTSA

ÜHE IDEALISTI
PÄEVIK

~~25654~~

AUTORI KIRJASTUS
NÕOS, 1939.

2.

M. Hermann'i trükk, Tartns 1939.

A- 11494

1.

Merepõhi ja inimhing on saladusi täis. Vähestel õnnestub sinna pilku heita. . . Linna tuntumat näitlejat Loometsa tabas, teatrist koju saabudes, üllatus, kui postisaadetiste hulgas leidis korraga preili Ilse Kullerkupu päevik. Kummaline, mõtles näitleja raamatut avades, kuidas järsku see salapärase ja kinnise loomuga preili usaldas oma hinge temale avada. Loomets oli alul, kui tutvunes ühel väljasõidul preili Kullerkupuga, sellest päris vaimustatud.

Kuid hiljem tõmbus ta tagasi, märgates, et neiu tutvusest ei hooligi, mis selles avaldus, et juhuslikel kohtamisel, vaevalt ta tervitusile vastas. Veel nägi ta mõnel korral preilit teatris, talle tundmatu mehega, kelle seltsis ta eriti õnnelikuna näis. Seda reetsid neiu soojad pilgud, mida nii sageli oma kaaslasele heitis. Loomets kavatses nende üle andmeid koguda. Kuid naine ja mees kadusid, nagu kiuste, ta silmapiirilt.

Mis üllatavat võib küll ses raamatus peituda? küsis Loomets endalt ja laskus diivanile, kus

mugavas asendis päeviku lugemisse süvenes. Raamatu vahelt kukkus välja sedel, mida Loomets uudishimuga luges. Seal oli mõni rida Ilse Kullerkupult.

Härra Loomets!

Andestage, et suhtusin Teisse nii külmalt. Ma kuulsin, et Teie päritolu on samast kus minulgi. Põhimõtteliselt ma enda koduküllast olevate isikutega varem suhteid ei loonud. See tundus mulle veidi igavana. Aga nüüd nähes kuidas elab kogu maailm, muutsin oma arvamist. Et Teie mind põhjalikumalt tundma õpksite, selleks saadan Teile oma päeviku. Usun, et Teiegi kuuldepiirkonda on ulatunud mu seiklus, mis palju kõmu tekitas ja vagatsejaile hirmuvärinad peale ajas. Minu päevikuga toimige oma heaksarvamisel. Parimate tervitustega

Ilse Kullerkupp.

Loometsal polnud viimasel ajal kibeda töö tõttu mahti tuttavatega pikemasse jutungisse laskuda. Sellepärast on mõistetav, millise põnevuse ja huviga raamat teda köitis.

Kesk avaraid viljavälju, lookleva oja kõrgel kaldal, suurtest lehtpuudest varjatud majakene tähistas mu isakodu. Maakoht oli omapärane ja veetlev sellele, kes eelistas vaikust ja rahu. Kui aega sain, läksin oja kaldale, kus suure, laia kivi peal istudes või lebades tundsin end nii vabana. Kevadpäevadel käisin siin õppimas, kuna toas ema kangakudumine mind häiris.

Alaliselt puudusega võideldes oli ema muutunud riikaks ja kurtis kui õnnetu ta olla. Isa vaikis ega lausunud sõnagi. Mis temagi sai sinna parata, et see nii oli läinud. Või selliseid maailmas vähe on! Isa sagedase haigushoogude pärast, kuna ta kannatas seesmiste valude käes, oli ema perekonna toitjaks. Ta kodus varahommikust hilisõhtuni ümbruskonna pere-naistele kangaid ja oli tööandjate vastu alandlik ning libitseja. Lahkusin varakult isakodust, asudes alevisse venna juurde, kel siin tööstus oli. Vanem õde Karin abiellus ja sai meie naabruses olevasse tallu pere-naiseks.

»Kuidas küll jumal õde nõnda õnnistas. Sai hea järje pääle. Pole enam muret söögi ega peavarju pärast. Nüüd muud kui söö ja maga. Teenijad teevad isegi töö,« ülistas ema kui minuga riidles et ma laisklen ja ainult raamatusse vahin.

»Ära hõiska enne õhtut. Mõni perenaine magada saab? Olen ju iga suvel talus töötanud ja tunnen hästi seda elu.«

»Mis sa vaidled. Või sina tead ikka enam! Mis meiesugune siit maailmast muud veel võib loota. See oli Jumala heategu, kes meile kaasa tundis,« vaidles ema. Ta oli väga usklik ja kõneles taevast ilusaid lugusid.

Millegi pärast ei meeldinud mulle kodused. Seal muust ei kõneldud kui tavalistest asjadest. Palju kuskil talus loomi on, kuidas keegi teenijale süüa annab, kui suur kellegi suguvõsa on ja nii edasi. Neid perenaisi, kes ema libitsusi omas lihtsameelsuses võtsid kui tõtt ja heldekäelised olid, ülistadi meil taevani. Seal polnud midagi halvasti. Neid aga, kellele ema mahedad, labased meelitused mõju ei avaldanud, tehti maha, vaatamata sellele, kas neis leiduski nii palju laiduväärset.

Koolis ei tundud sugugi huvi kellegi majapidamise vastu. Seal räägiti hoopis teist juttu, mis äratas uinuvat vaimu ja õpetas vaatama kaugemale kodusest ringist. Maised huvid jäid sääl tahaplaanile. Venna abistamisel jätkasin õpingut alevis äsjaavatud keskkoolis. Vanemad pahandasid temaga minu pärast, et nüüd tulla minust selline inimene, kes midagi enam teha ei viitsi ja teistele õnnetuseks saab; mis tarkust naisterahvale vaja, kuhu ta sellega läheb, kuuldus alati. Püüdsin hoolega edasi, kuigi ma polnud andekas. Vend rõõmustas mu edu üle, ega lasknud mul millegis puudust kannatada. »Eks naisele ole ka hea avaram silmaring, teavad kuidas lapsi kasvatada,« oli venna põhimõte.

Kui kevadel keskkool ukсед sulges, tuli mu elus suur muudatus. Venna äri sai ühe ta kaasosaniku languse tõttu tugeva tõuke, mis ähvardas kõik ta elu-aegse vaeva ja hoolsuse purustada. See mõjus vennasse nii raskelt, et eluga lõpparved tegi. Kõige valesamini tabas venna surm mind. Olin kui halvatud, kes millegist aru ei saa, mis ta ümber sünnib. Mu ideaal — ülikoolis mõtteteadust õppida, tuli nüüd maha matta. Hiljem toibudes, hakkasin tegevuse järgi vaatama. Taluteenija koht oli mulle vastumeelne. Juhuslikult sain venna sõbra soovitusel linna ühte ametiasutusse arveametnikuks. Kuigi olin matemaatikas alla keskmise, võtsin pakkumise vastu. Julge pealehakkamine on pool võitu! Ihaldasin vaheldust ja vabamat õhkkonda. Hellitasin lootust, et teenides suudan endale õppimisega väärtusi koguda, mida miski ei hävita. Olin kinnine ja jahe koduste vastu, ega kõnelnud neile enda kavatsustest. Nad poleks selle sügavust mõistnud. Kodustest oli siiski kahju. Ma ei suutnud lahkudes pisaraid varjata. Sellist viletsust ma endale küll ei tahtnud kui emal oli. Parem juba üldse mitte abielluda, mõtlesin trotslikult, et teistele muretut nägu näidata. Linna elu erines palju alevist.

ja isakodust. Siin käis kõik kiires tempos. Kuidagi ei suutnud alul oludega kohaneda ja leidsin end sageli töö juures mõtted maaüksildusse ekslemas. Nüüd õitsevad mu kodu lähedal toomingad ja viljapuud matuvad õrnroosakaisse õilmete merre. Kui veetlev oleks nüüd oja kaldal jalutada, vaadata päikese loojenemist ja kuulata käo kukkumist. . .

Olin vaibunud nii sügavasti mõttesse ega märganud midagi. »Preili Kullerkupp, kui soovite siin teenida, palun töö juures mitte hajameelne olla,« kõlas külmalt ja käskivalt mu kõrvalt šeffi hääl. Ehmusin, nagu oleks mind keegi löönud. Härra Kanaripikku kardeti väga. Ta oli nõudlik ja valju, ning vallandas kergesti teenistusest. Teadsin, et nüüd on lõpp. Süda põksus nii tormiliselt ja paled muutusid hõõguv palavaks. Käsi värises ja mõtted käisid ringi. Enda vabanduseks ei saanud ma midagi öelda. Nagu mingist seesmisest tõukejõust aetuna, vaatasin šeffile näkku. Selle tõsine, ametlikjahe ilme ja selged silmad ei väljendanud erilist kurjust. Kontrollides mu tööd, parandas sõnatult mõne vea ja eemaldus järskude pikkade sammudega. »Mis vanamehel täna oli, et preili Kullerkupule pikka loengut ei pidanud, nagu tal algajate juures moeks on,« sosistas preili Oruveski oma vastas töötavale preili Rannale. »Ei tea, vast on teda järsku Amori nool tabanud,« lõõpis teine murelt. »Sellist veel rääkida. Külm kui jää, mis ei sula kõrgemagi kuumuse käes,« ja tüdrukud sosistasid omavahel mõndagi šeffist, mida ma ärevuse tõttu ei kuulnud. Halva enesetunde ja valutava peaga lahkusin töölt, teadmata kui kauaks mind seal veel peetakse. Kuigi šeffi tagaselja vihati, tundsin end solvatuna, et see mind kaasametnikkude kuuldes noomis. Jalutasin õõ läbi linna puiesteel, et mõtteid koguda eelolevaks võitluseks.

2.

Päevad möödusid suurimas erutuses. Aga midagi ei juhtunud. Härra šeffi ma peale stseeni niipea ei näinud. Öeldi, et olla puhkusel ja linnast ära sõitnud. Teised kaasteenijad hingasid kergemini, eriti naised, kes nüüd tööajalgi olid sageli üksteisega lõbusas vestluses. Šeffi asendajaks oli määratud vanem ametnik, Sooväli, pehmeloomuline ja naeratava ilmega mees. Teda keegi ei kartnud, sest Sooväli suhtus igasse hästi. Nooremad, eriti preilid, vaidlesid ja lõppisid temaga, mis aga meelde tuli. Mulle isiklikult Sooväli ei meeldinud. Selline lodev ja naiseliku olekuga mees polnud minu maitse. Mul kuhjus töökoormatus üle jõu minema. Püüdsin end viimase võimaluseni kokku võtta, et kuidagi šeffi rahulolu pälvida. Mu hoolsus äratas teiste tähelepanu, mille tõttu sain mõnegi kaudse piste. »Varsti elame üle ametnikkude koondamise,« sõnas ükskord preili Ranna proua Varesele ennustavalt. Teine hämmastus ja küsis tõsiselt :

»Kes rääkis nii? Vastab see tõele?« Preili Ranna puhkes kõlavalt naerma ja ütles teisele pilgates, pikkamisi igat sõna rõhutades :

»Kui meie kõik end nii pingutaksime kui preili Kullerkupp, siis on iseenesest selge, et praegune koosseis oleks mõttetu.«

»Preili Kullerkupp loodab edaspidi härra šeffi järeltulijaks saada,« ütles keegi.

»See võib olla,« pooldati üksmeelselt.

Liigne töö, teadmatus, kauaks veel siin olen, ja teiste muretus, tegid mind hellaks ja tujukaks. Olen juba õrnatundeline ega unusta niipea teise solvamist. Ma polnud nii nagu õde Karin, kes kerge teisele ütle-mises ja unustamises. Tühise põhjuse pärast ei sattunud ma vaenujalale, vaid möödusin sellest kerge huumoriga. Aga siin oli palju kaalul ja muuseas meenus, et šeffi märkus õigustaks teisi mind pilkama.

»Olen siia tööle aga mitte kõnelejaks palgatud nagu mõnel näib. Selleks on teisel vastav aeg ja koht« vastasin lühidalt ja tundsin kuidas õlad ja ja kukal valutavad, nagu oleks seal midagi lõhkemas. Mure tuleviku pärast viis une ja hävitas söögiisu, kuigi mul tavaliselt polnud toitu kunagi esikohal olnud. Harjusin mõttega, kui mind vallandatakse ja linnas tagasihoidliku nõudmise peale, vastavat kohta ei leia, siis veedan suve maal. Lähen hoopis võõrasse maanurka, seal ei torma keegi küsimustega mu kallale. Küll vend oli ettenägelik, et laskis alati koolivaheajal mul talus teenida. Sellal uskusin, et teeb seda ahnusest, kuna mul polnud huvi raske ja musta talutöö vastu. See kunstlik enda trööstimine haihtus peagi. Võrreldes mu praegust kohta talutöölise omaga, kus palk poole madalam, muutusin järjest kurvameelsemaks. Hing oli tühi ja süda valutab. Kord päris proua Vares kaastundlikult, kas haige olen, et nii kahvatu välja näen. Vaikisin. Polnud harjunud kaebama. See tundus nii alandav ja orjalik. Kui keegi mulle vahel liiga tegi, tasisin omamoodi tagasi, sest kättemaksmise tunne on nauding. Teine ei jätnud siiski pärimast.

»Teid vaevab ehk see, et teised teie kulul üle-meelikult naljatasid?«

»Ei. See on mul ununenud« Ma olin kõikide vastu umbusklik, sest kartsin teiste naeru. Kodu arvustati ja naerdi pilkavalt kõiki mu toiminguid, sa-

geli põhjusega, kuna Karinit, ema lemmikut, tavaliselt eelistati. Emale meeldis õde seepärast, et sarnles temaga, nii väliselt kui iseloomult. Kõik see istutas mu hinge alaväärsuse tunde ja katkestas selle õrna sideme kodustega jäädavalt. Kodus mind ei koheldud õrnalt. Keegi ei pärinud mu soove. Juhtusin midagi tahtma, vastati järsult ei. Küpsesin seesmiselt varakult iseseisvaks ning isemeelseks. Vend üllatus minu kinnise loomu ja omapead toimetamise pärast. Temaga harjudes, usaldasin talle mõnegi mure. See ei naernud mu üle, vaid selgitas ja õpetas hea poole. Aga täielikult mu usaldust ta ikkagi ei suutnud võita.

»Küll teie olete tagasihoidlik aga siiski huvitav preili,« alustas jälle meelitavalt juttu proua Vares, kel naljalt suu kinni ei püsinud. »Või läks teil härra šeffi märkus nii südamesse?« küsis teine uudistavalt mulle näkku vaadates.

Vaikisin ja töötasin edasi. Las räägib kui tahab. Ja teine tõttas õhinal seletama, kuidas nad šeffiga isegi mõtete lahkumineku puhul kohtusse läinud.

»Uskuge mind, see ei tähenda midagi,« kinnitas proua Vares mu juurde tulles. »Ta on suur egoist, aga muidu sügava mõistusega. Vabandab kohe kui taipab, et ülepiiri on läinud. Küll kogete isegi, kui sinise eluga rohkem tutvunete.«

»Täna palumata õpetuse eest,« vastasin tuseselt mispeale teine oma ohtrat jutuvoolu katkestas ja pettunu ilmega oma töö juurde asus.

Märkasin, kuhu teine vihjas. Ta tahtis seega võibolla kätte saada milline mu arvamine šeffist on. Sarnastel juhtudel olin väga ettevaatlik ega läinud nii kergesti võrku. Või mind keegi saab vägivaldselt sundida ütlema, mida ma ei taha avaldada.

Alaline hirmul olek koha pärast mõjus juba terveise peale. Ei saanud enam korralikult puhata, kuna

agades häirisid mind õudsed viirastused. Tõhmeminnes valutas pea ja kogu kehal lasus suur nõrkus. Vaevaga suutsin trepist üles minna, kuna ametiasutus asus teisel korral. Varemalt oli see lõbuasi olnud. Nii venis üks päev teise järele, kuni ühel nädala lõpul, just kesk tööaega, saabus korraga kõikide üllatuseks šeff. Preili Ranna, kes oli väga hooletuks muutunud, istus sel ajal laua peal ja kõneles parajasti missugused kleitide värvid tänavu suvel moes on. Ühed eelistavad rohelist, tema aga tõendas, et violett olla kõige uuem moevärv ja tõi rea näiteid, milles ta eriti teadlik oli. Istusin seljaga teiste poole ja töötasin masinlikult. Kangestusin kui kuulsin šeffi kurja häält:

»Preili Ranna, palun ametiasutases viisakam olla ega mitte lauda istmeks tarvitada. Moeasjandusest kõnelge õmbleja juures, siin on teil muud teha. Hoiatan esimest ja viimast korda. Kui teid veel mõnelt lohakuselt taban, olete kohe vallandatud.«

Toas valitses surmavaikus, milles oleks võinud kuulda kärbse lendamist. Tänaiega lõpeb mul siin töö, tagus peas mõte järeljätmatult. Aga nagu mu kiuste, ei öelnud šeff sel ega ka järgmistel päevadel mulle kõige vähematki. Kui õudne tundus see pingutus. Pühapäeva saabudes olin nii haige, et kogu päeva voodis veetsin. Järgmiselgi päeval ei suutnud sealt tõusta. Tulgu mis tuleb, mõelsin, ega enam midagi parata saa. Tundsin end siin linna kättes ja möllus mahajäetuna ja õnnetuna, kelle järele keegi ei küsi. Kui kurb ja hale mu elu on! Alalisest närveerimisest puhkesin kergesti nutma, kuni viimaks uinusin. Eelõhtul üles ärgates üllatusin. Mu tupp oli tekkinud nägus lillekorv lilledega, mille heledad õied tuba mõnusa aroomiga täitsid. Kuidas see siia sai? küsisin endalt tundes südames tänu tundmatu kinkija vastu. Vast ametikaaslastelt. Polnud mul nendega mingit vaenu. Korterite perenaine ütles, et keegi tundmatu neiu palunud kinki mulle üle anda, kuna ise

ruttu minema lipanud. »Teil kohe endine rõõmus ilme tagasi. Noh, nii võite juba homme töö minna,« lohutas ta emalikult toast lahkudes. Oli teine kord elus lilli kingiks saada. Esimene, juhusega oli kooli lõpetamisel. Need olid lõiklilled, kimp pujenge, mille andis venna tööstuses teeniv noormees. Ühes lillede närtsimisega ununes ka kinkija. Aga mis tagamõttega mulle ametikaaslasel tegid selle kingi. Noh, küll homme teada saan.

Veidi tuikava peaga läksin tööle. Kõik rõõmus-
tasid ja küsisid mu tervise järele. Ainult šeff möödus
minust vaevalt tervitades, uhkelt ja külmalt, nagu see,
kes tunneb enda väärtust. »Palju tänu teile nende
lillede eest,« ütlesin riietumisruumis preili Oruveskile
ja preili Rannale, või Helgale ja Helvile, nii nimeta-
sime endid isekeskel üksteist. »Ilse, mis sa jampsid,«
hüüdsid tüdrukud nagu ühest suust, silmi suureks
ajades. »Meist keegi pole mõelnud sulle lilli kinkida.
Kavatsesime küll täna õhtul sind vaatama minna, kuid
nüüd pole seda enam vaja, kuna juba terve oled. Au-
sõna, et meie midagi sellest kingist ei tea,« tõendas ka
juurdetulev Sooväli usutavalt. »Lilled saite mõnelt
austajalt, kes siis muu?« muheles ta kavalalt.

Algava töö pärast ei saanud aega seepeale enam
mõelda. Töölt labkumise eel paluti mind šeffi kabi-
netti, mis oli teises toas. Nüüd selgub mu edaspidine
tulevik, mõtlesin närvilikult sõrmeküüni puhastades.

»Olge hästi külmavereline, siis pääsete kohtust
kergema karistusega,« naljatasid teised.

See oli midagi erakordset, kui kedagi juba šeffi
kabinetti paluti. — Mõnigi väljus sealt murtuna, siin-
seid uksi jäädavalt sulgedes. Kui minuga ka nii läheb,
mõtlesin väriseva südamega kabinetti astudes. Mu
sisenedes šeff heitis rutulise läbitungiva pilgu minu
suunas ja viipas käega toolile. Istusin ja ootasin
põnevusega saatustlikku momenti. Ta seiras mind vai-

kides mõne hetke üleolevalt. Olin kui piinapingil. Mu pilgud ekslesid toas ringi. Erutuse tõttu ei saanud ma siin midagi õieti näha, kõik sulas ühte. Kui vaid pääseksin, oli mu ülim soov.

»Preili Kullerkupp, arvestades teie erilist hoolsust ja tööindu, mis mu eemal viibimisel nähtavaks sai,« kõlas kui mõõtmata kaugusest šeffi sügavakõlaline bariton, mis jätkus rahulikult, asjalikult: »mis pehmendab vigu ja tõstab töötaja väärtust. Kui soovite võite siin edasi teenida« šeff vaikis ja uuris varjatud huviga oma sõnade mõju mu ilmelt.

Seda ma ei lootnud, ootasin vastupidist. Hingevallutas õnnelaine ja taevas oleks nagu mitu päikest paistma hakanud. Eemale taandusid sünged mineviku varjud. Tõusin nagu mehaaniliselt istmelt ja astusin šeffi juurde:

»Täna väga sellise lubaduse eest, härra Kanar-pik,« ütlesin ning tahtsin veel midagi juurde lisada aga olin nagu keeletu, kuna koolis ei tulnud mul mil-lalgi sõnadest puudus. Ta näo üle lehvis kerge naeratus, mis samas järsku kadus. Šeff surus tugevasti mu kätt ja õnnitles mind mõne sooja sõnaga edaspidiseks tööks. Siis tõmbus ta jälle endisesse olekusse, nagu kartes, et oli endast palju avastanud. Minule oli ta seega tee näidanud oma salapärase hinge põhja. Eesruumist läbides oleksin õnnest uimase peaga pörkunud seinal oleva peegli vastu. Võpatusin kergelt ja väljusin ettevaatlikult. Olin korruga pääsenud pimedast kuristikust üles mäe latva.

3.

Teenistuse olukorra kindlunedes muutusid tuleviku väljavaated märksa rõõmsamaks. Lootsin läheneda ihaldatud ideaalile. Olla ainult kõhuori ja minna elust läbi nagu elav küsimusemärk, see oli mulle võõras. Mul oli esijoones ikka vaimuvalgus, mis töötas avada maapealse paradiisi. Kujutlustes nägin end sageli vaimus ülikooli lõpetajate hulgas, kellel nüüd kõikjal tee avatud. Kuidas üllatuvad mu koduküla rahvas, kui see neilegi saab teatavaks. Seepeale võib palju pikki nägusid näha, ja mõnigi kadestab, kelle lapsed niikaugele pole jõudnud, kuigi neil oli välispidiselt head eeldused. Seepärast kasutasin igat vaba tundi vaimlisteks huvideks, mis ületas kaugelt iga tühise seltskonna. Mind paluti küll sageli kaasteenijate poole olenguile, kuid ütlesin ära. Kas puudus mul selleks ühiskonna tunne, või oli minus liigselt arenenud minatunne. Igatahes ei tekkinud mul huvi seltskonna järele. Ehkki venna pool varem tihti võõraid käis, tundsin alati et üksinda on kodus jumalik olla. Sellest järeldati, et pean end teistest paremaks. »Uhke, et 'vanamees' teda meie kuuldes ülistab. Ise maatüdruk, kuid kõikide tähelepanu objekt,« kõnelesid naised kadestavalt isekeskis. »Oodake natuke, kui ta rohkem linnaõhku nuusutab, küll läheb elama ja teeb veel selliseid tükke, mida meie uneski ei näe,« ennustas mõni meestest. Need vihjed ei lähendanud mind kaasametnikele. Olin tagasihoidlik, vähese jutuga.

Kohtlesin kõiki ühtemoodi, ei pidanud kedagi paremaks ega halvemaks. Šeffiga oleksin meelsamini lähemalt tutvunenud, kuid ei leidnud seks sobivat võimalust. Ta oli minus huvi äratanud, veendudes, et ta on võrdlemisi laialdaste teadmistega isik, mis mind nii vaimustas. Teiseks uurisin välja, et minule kingitud lilled olid temalt. Tahtis ta seega oma karedat esinemist leevendada, või oli ta meeleolu inimene. Võis mõelda nii või teisiti. Kui šeff mind täieõiguslikuks ametnikuks vastu võttis, reetis ta kõnetoon ja soe pilk, et selle näilise kareduse varjul peitub tundeküllane hing. See jättis mulle sügava elamuse. Muutusin julgeks ega kartnud teda enam. Ta sarnles oma mehise oleku ja sirge kujuga mu vennale. Aastailt võis ta vennast vanem olla — kaldudes küpsema ea teisi perioodi. Minust oma kabinetti möödudes, peatus šeff sageli ja vaatas, seljataga seistes, kuidas töötan. Neil hetkil tundsin, nagu tungiks ta pilk mu ajudesse, tekitas seal vähe segadust, et käsigi tõrkus sulge hoidmast. See tunne oli eriline, mida varem polnud tundnud. Oli kahju, kui šeff vahel minust peatamatult möödus.

»Endise ametniku töid härra šeff nii sageli ei jälginud,« ütles mõni terasem kaasteenija.

»Kas ongi siin töö esikohal, võib olla just töötaja. Preilil ju mahedad, unistava vaatega hirvesilmad, need võluvad; pealegi veel noor ja värskel, kuna eelkäijal need omadused puudusid,« nokiti teisalt.

»Kes mind kadestab, võime ju kohad ära vahetada. Töötaksin meelsamini mujal, kui siin härra Kanarpiku ukse juures,« tegin teistele ettepaneku.

»Ennem juba majakatusel või korstnas, kui seal,« vastas preili Ranna pead raputades.

Nad veendusid, et mul on ebamugav olla alaliselt šeffi kontrolli all.

Mahedad, õrnad muusikahelid äratasid mind varahommikul. Mu uuel korterinaabril, klaveriõpetajal, oli harjumuseks hommikuti mängida. Ta mängis tuliselt, sisse elades. See oli süttiv ja kaasakiskuv ja pani unustama reaalsust. Muusikatükk meenutas vaikeset veekohinat. Nii rahulik, pehme ja kindel. See tegi südame imelikult hellaks ja igatsevaks. Mäng lakkas. Olin veel selle mõju all, et sisseastujat ei märganud enne, kui see arglikult tervitas.

»Karin, kuidas sina siia said?« üllatusin võõrasõde nähes ja hüppasin üles. Teine oli mu kodus saamatu kui väike laps. Ei sõandanud sammugi astuda, ei liikuda ega istuda. Pidin teda korduvalt sundima, kuni toetus abitult tooliservale. Õe jutt oli otstitud ja pilk kohmetu. See oli temas väljaspool kodu tavaline. Seal kadus korraga kõik ta vahvus, nagu lumi päikese käes. Muigasin endamisi ja pärisin kodu kohta uudiseid, et külalisel aeg igavaks ei läheks. Ta kõne läks mul ühest kõrvast sisse, teisest välja. Kuid olude sunnil polnud mul õega muust rääkida. Olin uudishimulik, mis ajas teda hommikul vara linna, see pidi tähtis asi olema. Karin oma abituses ei saanud seda hakata avaldama. Ahmis suuga paar korda, nagu oleks õhust puudus, aga sõnad jäid tulemata. Ta kohmitses kätega kleidi voltide kallal ja seadis pearätti. Meie vahekord polnud kunagi südamlilik olnud. Ega ma kahetsenud kui õde kurtis, et ta abielludes loodetavat õnne polnud leidnud, vaid peab nüüd talus mitme eest töötama, kuna teenija pidamiseks võimalusi ei ole.

»Kui ilus ja avar korter sul on. Maal kõige suuremas talus pole sellist leida,« imestas õde lapselikult, toas ringi vaadates. Korteri nägus sisustus oli mu venna mälestus. See oli mulle asendamatu. Mul tekkis tung õde pilgata. Nüüd oli aeg tasumiseks selle eest, mis ta varem minule oli teinud, minult

ema poolehoiu endale kiskudes. Vastik oli mul õe kasyatamatus, kes tolmuste jalgadega puhtale põrandale jälgi jättis. Olin varem korduvalt ta rumaluste pärast seltskonnas piinlikust tundnud. Sellest emale kõneldes, jäin mina alati süüdlaseks, kes olla ettetungija, mitte alandlik, nagu see vaestele inimestele sobivat. Ma ei tunnustanud külaklassi vahesid, kuna see koduringist kaugemale ei ulatanud. Minu lugupidamist võitis see, kes oli koolis hea õppija ja muidu viisaka esinemisega. Karin kummardas neid, kelle vanematel ümbruskonnas suurem talu. Milline vahe! Tegin tõsise näo ja küsisin asjalikult.

»Kas ema sind linna saatis? Mis teil minuga veel tegemist!« Õde laskis pea norgu ja vaikis, siis liigutas end toolil ja ohkas. Tabasin õieti. Mis muud, ema soovib minult toetust, tundsin ju kodust vaesust, kuna ema raske tööga suutis seal hinge sees hoida.

»Ilse, sa ei aima kodust viletsust. Ema ka haige, jalad paistetanud ja valutavad. Kõigest tarvilikust on suur puudus. Puudub töötegija. Väike õde veel noor karja minekuks,« lausus õde katkendliselt, kuivatades pisaraid.

»Said suure talu perenaiseks, võta vanemad enda juurde, nagu varem hooplesid. Kahte head ikka ei saa, lubada ja teha. Või ei luba ahnus, see mõistuse pimestaja?« küsisin pilkavalt. Karin oli löödud. Ta puhkes, nägu kätte peites hüsteeriliselt nutma. Ehmun sin ja hakkasin mööda tuba jalutama. Tegin südame kõvaks ega trööstinud nutjat. See naine oli mulle vastik ja võõras. Mu hinges võitlesid kohusetunne vanemate vastu ja mu ideaal. Oli kaks võimalust. Kui abistada vanemaid, tuli edasiõppimine esialgu varna riputada. Oli ju selge, et õest nende toetajat ei saa. See oli ise talu palgata ori, kus pärijad omavahel kohut käisid.

Et rutem õest lahti saada, andsin talle vanemate jaoks rahasumma, mille olin edasiõppimiseks hoidnud. »Lakka juba kord nutmast, see on inetu. Vii see emale. Mul pole võimalik rohkem anda,« sõnasin tuimalt, hinges ahastav valu järsku luhtunud karjääri üle. Karin alistus. Heites mulle tänuliku pilgu ja raha tasku peites valmistas minema.

Ühes õe lahkumisega oleks nagu pimedus mu ümber levinud, kuigi oli päikesepaisteline suvehommik. Töö juureski olin rahutu ja närviline hommikuse juhtumi pärast ja ühtlasi vihane emale, kes omas ahviarmastuses mind hülgas. Ei ole kerge põlveneda proletariaadi perekonnast. Sel on purustada loendamatuid tõkkeid, et pääseda ülespoole. »Ega siidkinnastega maailma looda,« meenus venna tavaline ütetus. Eks ma teeni jälle hoolega kokku hoides, siis võin ikka ülikooli astuda. Ema vast paraneb, ta ju enne-malt ka vahel haige olnud, küll saavad läbi isegi, rahustasin end.

Nooremad ja elurõõmsamad kaasteenijad kõnelesid sageli üksteise õhinal omi seiklusi, mida kuulates valdas mind korraga suur elujanu. Olin ju noor ja loomult väga elav. Sattudes teise õhkkonda, pidin kõik tagasi suruma. Kahetsesin, et teiste kutsed seltskonda varem tagasi olin lükanud. Kuidas avaldad enda sisemust kui oled üks! Milline vaev ja enesepiinamine. Üksipäini kahetsustundega juureldes selgus, et olen šeffisse armunud. See oli kõigi hädade haripunkt. See oli nagu mingi salajane võrk, mis järjest end tõmbas minu ümber koomale. Olin ikka enda sisemuses halvustanud abielu, kuna mul kodune viletsus silmi ees seisis. Ega armumine veel abielu tähenda, mõtlesin. Need on kaks iseasja. Armumine on nauding, mis abielludes kaob, vabandasin oma nõrkust enda ees. Katsusin šeffis ainult halba näha, et seega ta vastu tärkavaid tundeid juba aegsasti lämmatada. Siin ju teisigi mehi, kes lahked ning kenad ja

mõnigi neist katsus minule sõbralikult läheneda. Need libitsejad olid pinnalised, kuna šeffil oli tuuma ja see mind võluski. Mul, kui meeste suhtes veel kogematu oli raske šeffile läheneda. Kannatasin tõsiselt, muutudes kurvameelseks. Mu elu polnudki muud kui rida viletsusi. Vabanedes ühest, oli kohe mitu asemel. Ametis olles tekkis mõndagi ebameeldivat, et tuli jääda peale teisi šeffiga töhe. Šeff oli sageli sünge ja väga vali. Pidin olema kui traadi peal. Kord venis me töö hilisõhtule. Olin väsinud liigsest närvepingutavast tööst ja lootusetu armumisest. Šeffi kuju seisis kõigjal mu vaimusilma ees. Ta dikteeris mulle mingit ärilise sisuga kirja. Andis pingutada, et öeldut täpselt kirja panna. Šeffi sõnad olid nagu kiirevooluga jõgi.

Töö lõppedes sõnas ta pisut lahkemalt. »Jõudsimine kord valmis. Teie preili näete küll palju vaeva. Kahjuks ei jää mul teist teed. Mõistate ju mu õlul lasuvat vastutuse ulatust.« Hämmastusin, kuna šeff oli muidu sõnakehv ja üleolev.

»See on mu kohus,« vastasin ebakindlalt, tegeledes kapi juures raamatutega. Väljas oli suvine õhutaevast tumedate pilvedega kaetud. Tuul kohises õndselt. Oli oodata äikest. Mulle oli looduse tujukus praegu kõrvalise tähtsusega. Tundsin endas tõusvat võimatut tungi šeffi vallutamiseks. Ta kink andis mulle erilist julgust. Kui ta aimaks mu mõtteid, oleksin vallandatud. Eeldasin, et šeff mu tunneteavaldust peab ebaviisakaks. Neelatasin, nagu oleks midagi kurgus. Ka tema tuli minu juurde, mingit raamatut kappi tuues. Kainenesin vähe ja lukustasin ukсед. Samas kostus väljast kõrvulukustav pikse mürin. Tuba lõi välgu sähvatusel hele valgeks. See oli nii kohutav, et kangestusin, kuigi ma tavaliselt pikset ei kartnud. Šeff seisis mu vastas, muudetul ilmel, varjates seesmisi tundeid. Olenes see piksest, või kes teab. . . Hingasin kiirelt ja ruttu, ega pööranud pilku mehelt. »Kardate looduse mässi«, küsis šeff leebelt.

Toetusin kapi najale, pilku maha lüües, nagu oleks teine mind tabanud mõnelt kuriteolt. Mõtlesin lahkuda, liikudes paigalt. »Kuhu nüüd«, küsis šeff soojalt, ta vaates helkis süttinud kirk. Ootasin sündmuse arengut. Kordus veelgi tugevam pikse mürin. Värisesin tugevasti erutusest, oleksin peagu vaarunud kui šeff ootamatult mind kinni haaras.

»Palun, laske mind lahti,« sosistasin teise embusest vabaneda püüdes.

»Rahustu, pikne möödub pea, või kardad mind,« ütles ta mind jõuliselt enda vastu surudes.

»Nüüd kaotan koha,« vastasin alistunult, pead ta rinna vastu surudes.

»Ilse, seda sa ei usu isegi, mis ütlesid,« ütles ta, seepeale mind metsikult ja abnelt suudeldes.

Joobusin õnnest. Paisuv kirk sai vabaduse, uimastades meeli. . .

»Aeg on minekuks. Teenija peab ukсед lukustama. Saadan sind koju. Luba, et sa esialgu meesuhteid teiste eest varjad, inimesed on ju kadedad,« rääkis mees õrnalt.

Ma ei tunnud enam väsimust. Oleksin siin šeffi kabinetis temaga ei tea kui kaua veetnud. Nüüd kogesin, et šeff polegi selline külm, nagu tüdrukud pilgates ütlesid.

»Milleks kinkisid mulle need lilled?« küsisin õnnelikult. »Oled rahul?« Mees muigas endamisi kavalt.

Hetk õnne ületab kõik mured ja kannatused.

4.

Õrnsiniselt taevakumeruselt paistis päike troopikaliku kuumusega. Õhk oli lämmatav ja tuuletu. Isegi jõevesi oli täna otse nagu väsinud alalisest rutamisest. Lebasin jõekaldal kasvavate lehtpuude varjus ja vaatlesin maastikku. Selle poolvalminud viljaväljad, üksikud talud ja sügavrohelist metsasalgad tasase vooluga jõe kaldal, moodustasid kauni pildi. Jõest kasvavate kõrkjate seest tõusid kaks toonekurge õhku ja kadusid ülejõe asuva üksiku talu viljapuuaeda. Sinna nad jäidki. Tegevusetu olek tegi mind uniseks, milleks mõjus suuresti veel ilmastik ja jalutuskäik linnast siia. . .

Hugole, nii oli šeffi hüüdnimi, meeldisid sellised matkad vabasse loodusesse.

Mu elulaev ei saanud lennata täiel purjel, sest õppimine tuli vanemate abistamise tõttu siiski katkestada. Suur meeoleolu langus võttis minus võimust, mis Hugolegi silma paistis. Ta päris, miks olen järsku nii enesesse süvenenud, vaikisin alati. Mis mõte oli hakata talle hädaldama. Või ühe mured teisele tähtsad on. Ehk leian kõrvalteenistust, siis võin õpingut jätkata, oli mu lohus. Kui palju abi loodeti õe Karinast, kuid see ei jõudnud ihaldatud eesmärgile — taluperenaiseks. Mehe kaaspärijad müüsid ta mehe isakodu ja õde oma perekonnaga olid nüüd juhutööliised. Vanemad ja väike õde oleks võinud jääda ka

ühiskonna hoolealusteks. Aga mulle oli see mõte juba talumatu. See vastutus kolme inimese eest oli mul koormaks, aga kes julgeb mind seepärast naerda, kuna ühiskonna hoolealustena pilkaks neid ja mind terve vald. Veendusin juba algkooli päevil, kui halastamatud on inimesed üksteise vastu. Maailmas on vähe leida kaastunnet, mis tuleb südamest, muidu on see tehtud, et pälvida auahnust ja kuulsust. Mul on ju nüüd kindel koht ja kui veel juurde teenin, võin sellises olukorras vabalt algatud teed sammuda. Milleks nii muretseda, terve elu alles ees. . .

Jõe poolt lähenesid sammud, see oli Hugo, kes tuli suplemast. Ta harrastas veesporti. Hugos oli midagi salalikku — ärritavat ja huvitavat. Ta lähenemine tegi mind korraga erksaks ja elavaks. Mu isiklikud mured kaugesid. Hugo seltsis oli nii hubane. Ta on hoopis teine mees kui tööl teiste seas. Kui palju mitmekesiseid elamusi annab hingele selline kaksikelu. Ükski kaasteenijaist ei tea veel meie suhteid, ega polegi neile seda tarvis. Mis ta hinge küll vaevab, et vahel nii rõhutud ja väsinud ilmega on. Muidugi töö mured. Mis siis ikka muu. Hugo on enda isiku suhtes väga kinnine. Mõnest vihjest võin siiski ta minevikust teatava pildi luua. Seda pärida on mul ebasobiv. Meelsamini eelistan ise välja juurelda. Aga milleks meid seltskonnas mõned tagasihoidlikult muigavad. Alul uskusin, et olen kuidagi, alateadlikult seltskonna reeglite vastu eksinud. Selle üle Hugoga rääkides, tõendas viimane, et mul küllaldaselt seltskondlik esinemine olla, mida harva maatüdrukust leida. Selline vastus rahuldab mind vähe. Aga Hugost loobumine ei olnud nüüd enam kerge, olin juba temasse nii kiindunud. Tühine inimeste uudishimu nagu tavaliselt uustulnuka üle, jäin oma arvamise juurde. Ma ei mõtle enam millelegi. Elan silmapilgule.

»Mis sa tukud,« ütles juurdetulev Hugo, mind kergelt õlast puudutades.

»Mida ma siis veel teen. Ära mu soengut riku, kuidas ma siis veel linna lähen,« vastasin nagu tema poole keerates ja ta kätt juustest eemale tõrjudes. Mees laskus mugavalt mu kõrvale ja naeratas endamisi. Ta näis peale suplemise värskena ja lõbusana. Juttugi oli rohkesti.

»Hugo, mind vaevab janu. Kust saaksin külma vett «

»Ega mujalt, kui mõne talu kaevust, aga sinna on tükk maad.« Talle oli see nähtavasti ükskõik. Ma tundsin kuidas janu tõttu suu nagu kuivas, et keeltki oli raske liigutada. Hugo suitsetas ja vaatas järsku minu peale.

»Pead seni kannatama, küll koduteel saame kõike. Sa ei näi nii hellitatuna.«

»Siis ma luban kannatada, kui täna siit ennem lahkume. Tahaksin veel õhtul kuhugile minna,« tegin näilise tõsise näoga ettepaneku.

»Kuhu nimelt?« hüüdis Hugo tõsinedes, täie näoga minu poole pöörates.

Mulle pakkus lõbu teda vähe ärritada. Ma valetasin.

»Mis sa kõigest juurdled, kus käin, või teen. Keegi kooliõde kutsus mind täna õhtul enese poole, olla mingi pidu, või midagi sellesarnast. Saab natuke meelelahutust.«

»Kuhugi ei lähe,« lausus Hugo järsult, kulme kortsutades. See juhtus ikka kui tal midagi ebameeldivat oli.

»Kas siis jäämegi siia. Oi nalja, mis homme küll teised ametiasutuses sest järeldavad,« vastasin arusaamatult, tõuseva lõbutundega, üles tõustes. Hugo vaatas mind tükk aega nagu kaheldes.

»Sina ka nii lapsik oma jutuga. Aga kooliõe poole jätab minemata, ma ei taha seda. Parem lähe me minu poole.«

See oli juba midagi. Tema kodus polnud ma seni veel käinud.

»Ei tea järsku öelda, mida teha. Kui sa mind hästi lõbustad, siis võiks ka,« sõnasin naeruga võideldes.

Hugo pilgus hõõgus salatuli, ta vaade muutus jälle lahkeks. Koduteel, eemal mõni kilomeeter linna, peatus meie kohale jõudes järeltulev auto, kus juhi kõrval istuv, lüheldane, pruuninäoline sõdur, Hugot tuttavlikult kõnetas ja meid sõidukisse palus.

Kummaline, et mu kaaslane seda kuuldes süngeks ja vähesõnaliseks muutus ja lahket pakkumist vastuvõtmatult keeldus. Mis tal jälle oli. Kui soravalt me koduteel vestlesime; mõtlesin mehi vaadeldes.

»Sa võid jala minna. Aga teie preili, lubage end linna sõidutada,« ütles sõdur liialdatud viisakusega mulle end Hugo vennana esitledes. Soo! nüüd sain vähe taipu. Olin juba varem kaasteenijaid kuulnud teda ülistavat, kui lõbusat seltsilist. Hugo vend oli kohaliku garnisoni orkestris klarnetimängija. Teiste pealekäimisel võttis Hugo viimaks, nagu minu tõttu pakkumise vastu ja meie astusime autosse. Istusin meeste vahel ja kõnelesin enamasti ta vennaga, mis Hugole ilmselt vastumeelt oli. Peatudes Hugo korteri ees, kuulsin kui vend talle tasakesi lõõpivalt lausus:

»On sul veel edu naiste hulgas. Luba õnne soovida,« ja muigas see peale.

»Leo, sa oled jälle jooanud,« oli Hugo tusane vastus ja sõiduk vuras edasi.

Ei tundnud end Hugo pool vabana. Siin oli midagi varjul. Kas oli Hugo ebaloomuliku kirega, kes sageli naisi vahetab, või on ta koguni abielus.

Kuidas küll need paar sõna mu hingerahu hävitasid !
Millega see võib veel lõppeda. . .

Möödunud päevil oli šeff eriti järsk. Ka mina sain oma jao, et olin, ei tea isegi kuidas, raamatu tindiga määrinud. Selle tühise tindipleki pärast ta küll ei võinud ägestuda, põhjus pidi olema hoopis teisal.

»Juba jälle meie kallal. Kas vahel suud ei või pidada. Või meist keegi vastutajaks on, et ta abikaasa lai eluviis suuri summasid nõuab,« ütles pahuralt Sooväljale, kaasteenija Jalakas, kes äsja teenistusse oli astunud. See oli julge ega kohkunud vahel šeffi eeski. Muidu oli Jalakas mees, kel varuks uudiseid. . Kuuldu viis mu nii tasakaalust välja, et kirjutamisel sulg purunes. Missugune mees, ise abielus, aga eelistab kõrvalhüppeid. Ja mina kui rumal tüdruk, jumaldan teist ja jooksen talle järele, kui truu koerale. Sellisel veel mõned tunded. Tal vast hea tuttavate hulgas hoobelda, kuidas talle alluv teenija on tal kõigiti paenduv. Milline võimetu viha mu hinges kerkis, aga mis sa veel teed.

Teisi hämmastas teade šeffist, mispeale elavalt mõtteid vahetati. Hoidusin sekka kõnelemast. Kas mõni viimaks meie suhteid ei aimanud, kahtlesin. Nüüd olin alles endale supi keetnud. Kuigi ma Hugo suhtes tuleviku lootusi ei rajanud, tundsin siiski end väga pettununa. Kui Hugo mind jälle külastas, võtsin ta kohe valetamise eest käsile.

»Milleks mulle varjasid, et oled abielus,« rabasin teda ootamatult, tundes kahju, et nüüd on lõppenud mu unelm. Ta välimus jäi endiseks, hääl nagu väris, kui vastas.

»Kuidas tead seda, kas mu vend sulle seda rääkis. See räägib sageli sinust ülistavalt.«

»Peale selle on veel teisigi, kes sinust teavad.«

»Kes see võis olla, keda mu eraelu nii huvitab,« lausus ta nagu iseendale. Siis ütles ta pehmelt, õrnalt: »Sa oled alles eluvõõras, kui koged, siis näed, et maailmas elataksegi nii.«

Ta tahtis mind suudelda, kuid ma ei kannatanud enam ta varjugi. Mul oli tunne nagu vargal, keda tabatud kuriteolt.

»Hugo, on sul veel inimese südant,« ütlesin nagu surutult tema eest kõrvale põigates.

»Miks mitte. Rohkem kui mõnel muul. Kui kodused stseenid tuju hävitavad, siis sinu juures leiab lohutust. Sa pole nii nagu teised. Ei naera kedagi selja taga, ega kaeba ja ahasta. Oled töökas ja edasipüüdja, kuna naised enamikus eelistavad laiskust ja mugavust.«

»Ma ei usu sind, meelita kuidas tahad.«

»Räägin tõtt, egas seepärast veel midagi katki ole,« oli kindel vastus.

»Katki on palju, isegi meie suhted.«

»Minu poolt mitte. Ma ei loobu siiski sinust. Tulgu mis tuleb.« Hugo juba ägestus. Ta palgeid kattis hele puna. Aga mulle oli ta nüüdsest võõras. Mu süda oli nagu hakkliha. Aga teesklesin muretust ja otsustasin näilist poolehoidu Leole, et Hugot vihastada. Käisime Leoga mõnel korral peol, kust parajal ajal tulema lippasin, kuna viimane katsus mulle õige pealetungivalt läheneda. Oli hea kuulata kui vennad minu pärast teineteisele teravusi ütlesid.

»Näete kui salalik preili Kullerkupp on. Ise väliselt nii süütu nagu ingel. Ei või keegi arvata, et suhtleb naisemehega,« imestasid kaasteenijad, kui jutt nende kuuldepiirkonda ulatas. Oli ju Jalakas osav

kõike välja uurima ja laiali levitama, nagu kättemaksuks, et ma varem ta sõbraliku esinemise olin tagasi tõrjunud.

»Naisemees omab rohkem kogemusi,« muheles mõni meestest.

»Oleks veel sellega, nüüd jändab veel šeffi vennagagi, vastati naiste hulgast kahjurõmsal häälel.

»Võtke üle kui saate. Küll kuluks teilegi ära,« andsin kartmatult vastu.

Kuidas minul kõik vastupidises suunas kippus minema. Tulin linna, et edasiõppimiseks teenida, nüüd toida suurt perekonda ja kuula teiste torkeid, mis nõuab suurt kannatust ja välist meelerahu. Peale selle veel Hugo, kellega ma enam ei sobinud. Mul oli ka siin omajagu süüdi, kes sundis mind Hugole lähenema. Olin enese teada ikka kaine mõistusega inimene, aga siia teenima asudes muutus kõik. Kõigi nende vintsutuste keskel, tundsin, et tervis pole enam korras. Kas mõjus selleks alaline närveerimine. Läksin arsti juurde, kes rabas mind ootamatu üllatusega, et saan lapse. Ei teadnud, kas seepeale rõõmustada või kurvastada. Polnud peale Hugo sellest kellelegi kõnelda. Eks näe missuguse näo ta teeb. Sobival võimalusel tegin talle teatavaks oma seisukorra. See naeris mürgiselt ja ütles jäiselt.

»Leol läheb kõik kiiresti, nagu käsu peale.«

»Mis Leo siia puutub. See oleneb sinust.«

»Minust. Ära nalja tee. Oled sa ka oma jutuga. Tee enne tõeks küll siis näeme.«

Nii lõppes meie kõnelus. Ei oleks temast seda võinud arvata. Nägin temas nüüd inimest, kes jätab enda teo tagajärjed kõik kergel käel teisele. Meie suhted olid jahtunud. Vahetasime teineteisega ainult kõige hädatarvilikumaid sõnu. Ma ei lootnud kelleltki abi. Kas võisid kədused arvata kui raske mul

oli elada! Ema tervis halvenes järjest. Ta vahel ütles, et neile vähe raha toon, ta ei saavat end korralikult ravidagi. Kui ma oleksin talle enda kurba elu ja tuleviku väljavaateist kõnelnud, oleksin saanud talt karne noomitusi. Kindlasti oleks mulle ennustatud peale surma jubedaid pörgupiinu, mis seal abielurikkujaid ootasid. Aga salajane rõõm loodetava lapse üle, oli mulle vahel raskemal hetkil trööstiks. See oli midagi üllast, omada laps! Milleks karta, vast tulevik toob enesega paremusi. Pilvedest tungivad ikkagi pikapeale läbi päikesekiired.

Iga meremees alustab teekonda, lootusega, et selle õnnelikult lõpetab. Enneaegselt hädaldades ei pääsekski välja toa nelja seina vahelt. Tõkked ongi jõe prooviks.

Mu elulaev ei liikunud põrmugi karilt. Ei osanud midagi peale hakata. Kuidas olin ma nii ettevaatmatu, et ses õnneuimas tagajärgedega ei arvestanud. Usaldas inimest ju Hugot, kuid see suhtus nüüd minusse vaenulikult, mis päevpäevalt süvenes. Ta kahtlustas mind, et suhtlen salaja ta vennaga. Hugo oli armukade ja tegi etteheiteid, kui vahel seltskonnas mõne mehega lõbusalt jutlesin. Ma reageerisin sellele vaikimisega ja hoidusin tema läheduses teistest meestest. Milline rumalus teha teise tujude järel, hüljatud oled ikkagi. Kas polnud ta ka tavaline Don Juan, kes kasutas mu naiivsust oma madalate instinktide rahuldamiseks. Leo oli avameelne, see ei varjanud ega keelanud endale midagi. Kuid Hugo, see salalik, näiliselt süütu ja erak, sel olid selged kõik nurgatagused võtted. Mulle tundus, et vabanemiseks saabuvaist isakohustusist, ta kasutas vaenulikkust minu vastu. Väga lihtne ja õilis. Ise on ta võimuhane, kellele keegi ei saa juhtnööre anda. Kõik peavad ta meelevallale alluma. Suhete lõdvenemisega kahanes mu esialgne vaimustus ja poolehoid. Üksikasjalikumalt järele mõeldes, meenus, et Hugo pole mulle mingit kindlat lubadust andnud. Milleks nii hädaldada, või ma esimene maailmas selline olen, kes saab vallasemaks. Kas siis naine iseseisvalt ei suuda last kasvatada. Tundsin kodualevis sellist neidu, ta

tütrega õppisin veel ühes keskkoolis. Oli vahva ja andekas kooliõde. Lubas ülikooli astuda õigusteadust õppima, et hiljem naisadvokaadina veel meestele sõitu teha. Kuidas tulevikus enda ainelist külge kindlustada, see oli juba midagi. Oli nüüdki pingutust, kuigi mul oli rohkesti kõrvaltööd palvekirjade näol, aga neist tuludest kaugeltki ei piisanud. Pidin olema optimist, sellest olenes palju. Nagu kiuste nägin ikka Hugo varjukülgede vahel inimest, kes toonud palju päikesepaistet mu rõõmuvaesesse ja ühekülgssesse ellu. Ta tegi kõik et mind endale võita. Töö üle ei saanud Hugo, mind laita. See laabus. Aga selle asemel ladus mulle kohustusi, vaatamata, kas suudan neid täita. Juhtusin mõne asja kohta temalt selgitust paluma, anti neid teataval toonil. Veendusin, et Hugoga pole hea lahkelibesse sattuda, see hoiab sind kui pihtide vahel. Ta oli pika vihaga ja katsus seda igal võimalusel näidata. Kui valus see mulle oli, aga teesklesin ükskõiksust ja andsin tabavalt vastu. Polnud ma üksi süüdlane, et me enam ei sobinud. Sägeli juhtus, et šeff hajameelsuses unustas, mida mul teha käskinud. Nähes mu tehtud tööd, hakkas ta selle kallal norima. Katsusin olla tähelepanelik ja meelespidada, vaidlesin vastu, selgitasin seisukohti ja kaitsesin nii end. Vaidlustel seiras ta mind lakka-matu pilguga, millele ma muigega vastasin. Hugo kahtlustus ja uhke iseloom tekitasid meie vahel suurema lõhe, mis teistelegi silma hakkas.

»Kaks võrdset vastast. Eks näe kumb viimaks võidab,« öeldi kaasteenijate poolt ja mõned vedasid sellele kihla.

»Mis see nüüd ära ei ole, tavaline abieluriid,« mõõnis Helga Oruveski mõistu lõõpivalt ja silmitses asjatundlikult mu paisuvat kehavormi. See tüdruk ütles igale, väljaarvatud šeff, mida parajasti arvas. Mulle tegi ta rohkem nalja kui meelehärma. Kõneldi, kui uskuda jutte, et pidada teine Leoga suhtlema.

»Käigu veel nina taeva poole. Kardan väga, et ise viimaks laia tee peale ei satu,« moraliseeris preili Sirge, vanapoolne neiu, kes ei suutnud noorematega meeste hulgas võistelda ja seepärast teisi kadestas ning klatšis. See vihje oli mulle.

»Olge mureta, teid keegi sinna ei avatlegi. Ei tasu vaeva,« vastasin ükskõikselt.

Mõni turtsatas naerma, aga preili Sirge süttis vihas ja kähvas kõrgendatud häälel õige labaselt: »Ise naisemehe armuke, aga veel uhkustab. Mina ei julgeks enam teie asemel muide korralikkude inimeste hulka tulla.« Oli see vanatüdruk täis õelust!

»Kuidas teie just nii korralik olete? Ärge siis teisi laimake vaid pigem juhatage eksinuid õigele teele.« Küsitav vaikis. Ta seiklusi tunti nii laialt. Üldiselt suhtusid mehed minusse leplikumalt, arvestamata mõni erand.

Olin harjunud kannatama, kuigi hing põles kui tules. Aga kodus andsin meelekibeduses pisaratele vabaduse. Teiste ees oleks selline nõrkuseavaldus pilkamiseks veelgi hoogu andnud. Võisin ma varem aimata, kui palju sellise salajase naudingu paljastamine seesmist tugevust nõudis. Siin pidi olema julge lõpuni. Süüdistasin vahel, et lasksin end tunnetest juhtida. Milleks olla askeet, kui elu pakub rohkesti huvitavat nooruse helgeil päevil! Hugo ütles sageli, et igat tundi peab oskama õieti kasutada, sest möödunud aega ei saa enam tagasi. Seda kirevalt mööduvat ajavahemikku, milles mul oli vähe lootusi Hugo tagasi võitmiseks, muutis laekuri ootamatu meilt lahkumine, kes siirdus uuele teenistuskohale. Uus laekur oli vilumata ja lohakas, mis tõi šeffile palju segadust. Nüüd oli see ilmastilma sünge ega kuulnud keegi talt enam mõistlikku sõna. Umbes sel ajal sain maalt korruga sõnumi, et ema surnud on. Ta oli ju pikemat aega südamehaige, mis nüüd lõpuks tema hauda viis.

Mul oli emast kahju, ehkki me üksteisesse võõralt suhtusime. Polnud ta elu muud kui rida viletsusi. Kahetsesin, et ma temasse soojemalt ei olnud suhtunud. Vahel kodus käies avaldas ema käitumine alandlikku kartust. Olin tema lihtsameelse mõiste järele ei tea kui peen daam. Pidin ruttu maale sõitma ja seal tarvilikku korraldama. Hää, et äsja palka sain, nüüd ei tunnud ma kitsendust. Kui šeffilt paaripäevalist puhkust palusin, mainides põhjuse, puhkes viimane naerma ja ütles ironiseerivalt:

»See vale on läbipaistev. Mind sa juha sisse ei vea,« ja löikas rahulikult paberit.

See oli hoop. Milleks ma valetasin. Hugo terav, karmilmeline nägu tundus elus esimest korda vastikuna. Milline ülbe joon ta suu nurgis oli. Kuidas ma varem seda näinud polnud. Ma siiski ei taganenud. Ei saanud teisiti.

»Kordan veel oma palvet, asi on tõsine,« sõnasin vaevu nuttu tagasi hoides.

Hugo tõstis pilgu minu suunas ja vastas külmalt.

»Milleks? Et Leole järele joosta. See sõitis mõne tunni eest maale peole.«

Kui jõhker mees. Ei see paendu enam kuskilt.

»Valetamises pole ma nii kogenud kui sina. Kuidas jääb?«

»Ei saa kuhugile.«

»Siis lähen omal loal.«

»Mine. Tead küll, mis sind pärast ootab,« ütles Hugo ähvardavalt, mind hirmutades.

»Vastutan ise oma teo eest. Ma pole sinu taoline,« vastasin äärmise pingutusega, kabinetist väljudes, ükskõikne oma saatuse suhtes.

Kuigi olin väsinud askeldamisest, ei saanud ma kuskil rahu, kuna šeffi ütetus ei ununenud. Viibisin matusel kui unenäos, ega tahtnud kellegiga jutleda.

»Linna preili on uhke,« sosistasid naised mind nähes.

»Mõni preili või asi. Näete ise, missugune välja näeb. Ei tähenda, et koolitatud. Niisama raisku läinud, kui mõni külatüdruk,« vastas mu tädi, kohalik taluperenaine, õpetlikult, mida teised oma pilguga heaks kiitsid. Milline nauding oli kõigil mind solvata. Hugo, kui kõrgema haridusega mees, käitus minu suhtes samuti, nagu mõni viimane logard, aga keegi teda ei puudutanud. Kui ühekülgne ja pinnaline on inimeste arusaamine ja hinnang. Nagu oleksin ma esimene naine, kes last kannab. Jalutasin oja kaldal ja leevendasin lapsepõlve mälestusi elustades, oma kurba meelt. Väike õde koeraga olid mu kaaslasteks. Laps nuttis ja palus, et võtku ma teda linna kaasa. Tegingi nii. Egas Karinast, kes nüüd isakodu asus, lapsekasvatajat saa.

Kõikuva enesetundega läksin jälle töhe. Kohe paluti tulla šeffi kabinetti. Nüüd on »sulg« kindel, mõtlesin. See tähendas siin kantselei keeles kohakoaustust. Kabinetis tabas mind šeffi külm, lõikav vaade, mis mind jahmatas. Siis nagu julgust kogudes, jalutas šeff mõned korrad üle ruumi, kuni viimaks kirjutuslaua taha istet võttes, teatas mulle veidi kähiseval häälel, lühidalt ja ametlikult, et olen vallandatud.

»Vallandatud? Aga mis põhjusel?« küsisin kõlatul häälel, kuigi see oli mulle selge.

»Omavoliliselt töölt lahkumise pärast?« See julm mees siiski ei naljatanud. Oli ta küll metsaline inimene näol. Mis nüüd peale hakata. Olin majanduslikult kurvas seisundis.

»Mõttele, mis sa teed! Või usud, et minu ema matused mulle midagi korda ei lähe,« sõnasin kuidagi etteheitvalt, suure vaevaga end jalul hoides.

»Palun mind mitte õpetada. Sinutaoliste vigureid ma juba tean,« vastas ta karmilt.

Šeff lootis, et puhken nutma, hakkas oma tegu kahetsema ja palun end tagasi võtta. Ta eelistas väga palumist ja pisaraid. Kui selline stseen talle juba tüütavaks läks, pidas eksijale käreda noomituse ja andestas seekord. Šeff oli rahul, et teine on nüüd ta käpa all. Teenistuslikku vahetada lõpetades, kahetsesin, et mul praegust relva kaasas polnud. . .

Kohata kujunes mu elu kehvyks. Elasime õega kuidas juhtus. Suurenevas puuduses olin sunnitud lahkuma omast mugavast kodust, vahetades selle viletsa, kitsa aguli katusekambri vastu. Nagu haud, kus pean nüüd vaevlema oli tunne ja õudsus ning kurbus töid pisarad palgeile. Paremad esemed olid müüdud või panditud, vaevalt suutsin juhusliku tööga niipalju teenida, et hoida seda viletsat peavarju ja lubada endale päevaks kord tükk leiba. Oli see nüüd saatuse kättemaks, et pidasin end teiste vääriliseks? Lollus! Mu noorus ja kogenematus tegid seda, et lasksin end teisel ninapidi vedada. Suurenev puudus tegi mind tuimaks ja loiuks. Olin asjatult aega raisanud uue koha leidmiseks, aga kõikjal nõuti soovitud ja see mul puuduski. Kohtasin ükskord linnas teenistust otsides Hugotki. Mingi salajane lootus tekkis südamesse, vast võtab mind tagasi, kuid teine ei võtnud vaevaks enam minu poole vaadatagi. Möödus upsakalt, tervitamata. Olin tema teada kahtlane naine, mis sellest veel tunda. Nüüd on kõik otsas. Viibisin päevade kaupa kodus haigena, kuna alatoitluse all kannatamine seda veelgi suurendas.

Soe hilissuve päev meelitas mind välja agulist, vaatama surevat loodust. Jalutasin, et hingata puhast

värsket õhku. Nii jõudsin linna lähedale metsa, kuhu jõuetult ja lootusetult kolmeharalise kase vahele istusin. Kes võinuks mulle möödunud aastal ennustada, et ülikooli asemel intrigeerin meestega? Puud kohisesid tõusva tuule käes, puistates seejuures koltnud lehti. Ammus oli kevad, kus loodus täies ehtes, nüüd on see kõik läinud! Sain kurvaks. Mis oleks, kui lahkuksin siit hädaorust, või mul paremat loota on? Üks hästisihitud kuul oleks päästjaks. Värisestin, kas hirmust või kartusest. Vaibusin mõttesse, kuni mind tugevad kiired sammud virgutasid. Mu ees põosaste vahelt ilmus nähtayale — Hugo.

Ta üllatus mind nähes. Minagi olin hämmastunud. Sain erksaks. Olin veelgi ta mõju all. See oli vaid enesepete, nagu oleks Hugo peale kõike olnud mulle veel ükskõikne.

Kuidas sai ta siia? Mis tal võis jälle tujus olla?

Ta rääkis nii soojalt ja oli nii muutunud ilmega. Eritiselt kahvatu nägu ja hõõguv pilk reetsid suurest hingeheitlusest. Me jutt oli otsitud. Mind piinas uudishimu, milleks oli Hugo siin?

»Ilse, sa teed mulle palju vaeva,« ütles ta vaikselt, leplikul toonil.

»Valelik jääb ikka selleks edasi. Ära näegi vaeva minu noomimisega,« sõnan teravalt, pilku teisale suunates. Mees hingas korraks sügavalt ja minu ette astudes, ütles pehmelt.

»Andesta mu eksitus. Nüüd tunnen su minevikku, mis sind, kõike halba unustades mulle nii armsaks teeb. Räägin tõtt ja kahetsen oma lollust.«

»Mis sa veel usutled, su libedad sõnad on mulle ei midagi.«

»Nii sa arvad. Aga viimasel ajal ei saanud ma sinu pärast enam kuskil rahu, olin nii mõttes kinni. . . « ta peatus ja kõneles siis ärritatult edasi. »Enda teada toimisin tookord õieti. Aga äsjane maalkäik, tuttavate külastus, muutis kõik ümber. Seal küsis keegi su venna sõber sinu järele, pärides, kas õpid juba ülikoolis ja ülistas su vanemate vastu näidatud ohvri-meelsust. Olin kui põrunud seda kuuldes, et küsijale midagi ei osanud vastata. Leo, kes ka ühes oli seletas avameelselt su linna elu, ega salanud seal midagi. Ta ju vihane, et sinust ilma jäi. Nüüd olin langedud oma kaevatud auku. Ei huvitanud mind, Leo juttu kuuldes, teiste pilkavad muiged, vaid just sinu konarline elutee. Minu kohus oleks olnud sind abistada, aga sa olid nii kinnine enda üle. Ma ei jätnud enne järelegi kui sind leidsin. Leo tõendas, et tal sinuga mingeid suhteid pole olnud ja palus, et ma ei jätaks sind saatuse hooleks.«

See oli enam kui lootsin. Mu teeseldud külmus haihtus. Lootusesäde tärkas uue jõuga. Hugo südamest tulev kahetsus, lähendas teda mulle endise soojusega.

»Sa vaikid. Rääkisin tõtt. Kuidas küll inimene võib eksida,« ütles Hugo raskelt ohatel.

Mu hüplev mõttekäik ei suutnud pidada järjekorda. Olin südamest rõõmus, et Hugo jälle tagasi võitsin, sain tagasi endise elavuse ja laususin murelt :

»Kui töotad olla nii, nagu me suhete algpäevil, siis andestan, muidu lähen Leo juurde. Mis sa arvad ?«

»Sinna sa ei saa kunagi,« vastas Hugo mind embates otsustavalt.

Silmapilk oli tulvil täis õnne ja lootusi. Ma ei vaevanud end küsimustega. Eks kodus aega küllalt.

»Nüüd luba, et mu vastu edaspidi avameelne oled, seda püüan ka ise olla.«

»Aga ülikoolist ei taha kuidagi loobuda.«

»See jäta minu hooleks. Või mul selle vastu midagi on. Teen kõik, mis mu võimuses.«

»Hugo, mis ütleb su naine selle peale?«

»Mu isiklik elu ei lähe talle korda. Elame rahus ja lahus ja katsume kumbki omamoodi õndsaks saada.«

Need rahustavad sõnad kaotasid viimasegi murepilve mu hingelt.

Loomets sulges raamatu ja mõtles veel kord loetu sisu. Sellist naist, kui preili Kullerkupp on, esineb vähe.

LÖPP.

A-11494

HIND 80 SENTI